

BIỆN PHÁP ĐÀM THOẠI TRONG PHÁT TRIỂN NGÔN NGỮ ĐỐI THOẠI CHO TRẺ 5 - 6 TUỔI QUA HOẠT ĐỘNG LÀM QUEN VỚI TRUYỆN DÂN GIAN

Nguyễn Thị Mai Hương¹, Mai Thị Xuân²

TÓM TẮT

Đàm thoại là một biện pháp quan trọng không chỉ giúp trẻ hiểu tác phẩm một cách sâu sắc, hệ thống, phát huy tính tích cực hoạt động của trẻ mà còn là cơ hội tốt nhất giúp trẻ phát triển lời nói đối thoại. Bài viết lấy truyện dân gian làm phương tiện và đàm thoại làm biện pháp cụ thể giúp trẻ 5 - 6 tuổi phát triển ngôn ngữ đối thoại. Trong đó, tác giả đã nêu ra cách hiểu về khái niệm truyện dân gian để làm cơ sở, chỉ ra sự phù hợp giữa các thể loại truyện dân gian với trẻ 5 - 6 tuổi. Đồng thời chỉ ra mục đích, yêu cầu và cách tiến hành sử dụng biện pháp đàm thoại nhằm phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ 5 - 6 tuổi trong hoạt động làm quen với truyện dân gian.

Từ khóa: Trẻ 5 - 6 tuổi, Đàm thoại, Ngôn ngữ đối thoại, Truyện dân gian.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Phát triển ngôn ngữ đối thoại được xem là một trong những nội dung quan trọng trong nhiệm vụ phát triển ngôn ngữ cho trẻ mầm non nói chung và trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi nói riêng. Phát triển ngôn ngữ cho trẻ được tổ chức dưới nhiều hình thức như hoạt động học, hoạt động góc, hoạt động ngoài trời, các hoạt động tổ chức ngày hội, ngày lễ. Trong đó, thông qua hoạt động học là hình thức quan trọng nhất. Cho trẻ 5 - 6 tuổi làm quen với tác phẩm văn học không chỉ giúp trẻ mở rộng và phát triển nhận thức, phát triển tình cảm xã hội, phát triển tình cảm thẩm mỹ mà còn giúp trẻ phát triển ngôn ngữ rất hiệu quả.

Truyện dân gian là một bộ phận của nền văn học dân tộc, có những đặc trưng riêng về nội dung phản ánh và cách sử dụng ngôn từ khiến trẻ đặc biệt yêu thích và đón nhận. Kho tàng truyện dân gian ở trong và ngoài nước khá phong phú cả về nội dung, thể loại, có giá trị giáo dục cao, nhiều truyện phù hợp với trẻ 5 - 6 tuổi. Cho trẻ làm quen với truyện dân gian, đàm thoại với trẻ về nội dung truyện là biện pháp hữu hiệu góp phần phát triển lời nói đối thoại cho trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi. Song việc nghiên cứu truyện dân gian mới chỉ dừng lại ở góc độ nội dung, thi pháp và khai thác những bài học đạo đức phù hợp dành cho trẻ. Bài viết lấy truyện dân gian như một phương tiện và đàm thoại là một biện pháp để giúp trẻ 5 - 6 tuổi phát triển ngôn ngữ đối thoại, góp phần phát triển lời nói mạch lạc cho trẻ.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Truyện dân gian và sự phù hợp giữa các thể loại truyện dân gian với trẻ 5 - 6 tuổi

2.1.1. Truyện dân gian

¹ Khoa Giáo dục Mầm non, Trường Đại học Hồng Đức; Email: nguyenthimaihuong@hdu.edu.vn

Trong các công trình sưu tầm, nghiên cứu văn học dân gian trong và ngoài nước, hay trong các từ điển thuật ngữ văn học, khái niệm truyện dân gian chưa được đề cập đến như một thuật ngữ khoa học của nghiên cứu văn học dân gian.

Văn học dân gian là những tác phẩm nghệ thuật ngôn từ truyền miệng, sản phẩm của quá trình sáng tác tập thể nhằm mục đích phục vụ trực tiếp các nhu cầu khác nhau trong đời sống nhân dân. Sáng tác văn học dân gian gồm các thể loại tự sự dân gian và các thể loại văn vần dân gian. Truyện dân gian là những sáng tác tự sự của văn học dân gian.

Trong thực tế, chúng ta hay bắt gặp các khái niệm như: truyện dân gian, truyện kể dân gian, truyện cổ dân gian, truyện cổ, truyện đời xưa. Giữa các khái niệm đó ít nhiều có sự giao thoa.

Theo Hoàng Tiến Tựu (2001): “*Trước đây (từ khoảng Cách mạng tháng Tám 1945 về trước), khái niệm truyện cổ tích (hay truyện đời xưa) thường được dùng theo nghĩa rộng, để chỉ chung toàn bộ truyện kể dân gian. Từ hơn nửa thế kỷ nay, trên cơ sở tiếp thu lí luận và kinh nghiệm nghiên cứu truyện dân gian nước ngoài kết hợp với hoạt động sưu tầm, nghiên cứu truyện dân gian trong nước, các nhà nghiên cứu đã phân chia kho tàng truyện cổ dân gian thành 5 loại chính (thần thoại, truyền thuyết, truyện cổ tích, truyện cười, truyện ngụ ngôn)... Khái niệm truyện cổ tích đã được thu hẹp hơn*”.

Hoàng Phê trong Từ điển tiếng Việt lại định nghĩa truyện cổ là: “Sáng tác văn học dân gian dưới hình thức tự sự, có từ thời cổ” [5; tr.1364].

Cũng trong Từ điển tiếng Việt, Hoàng Phê viết “Truyện cổ tích: Truyện cổ phản ánh cuộc đấu tranh trong xã hội, thể hiện tình cảm, đạo đức, mơ ước của nhân dân, về hình thức thường mang nhiều yếu tố thần kì, tượng trưng và ước lệ” [5; tr.1364]. Theo đó, có thể hiểu, truyện cổ là khái niệm rộng, bao hàm cả truyện cổ tích.

Về khái niệm truyện cổ dân gian, Chu Xuân Diên viết “Ta có khái niệm “truyện cổ” (hoặc “truyện cổ dân gian”), “truyện đời xưa” dùng để chỉ nhiều loại truyện dân gian khác nhau trong đó có truyện cổ tích” [1; tr.229].

Như vậy, truyện dân gian hay truyện kể dân gian có thể xem là hai khái niệm đồng nhất. Bởi văn học dân gian nói chung và truyện dân gian nói riêng ra đời khi dân tộc chưa có chữ viết, phương thức sáng tác và lưu truyền là truyền miệng từ đời này qua đời khác. Do đó, khái niệm truyện kể dân gian cũng chính là thể hiện phương thức diễn xướng và lưu truyền của những câu truyện dân gian.

Truyện cổ, truyện cổ dân gian hay truyện đời xưa cũng chính là những truyện kể dân gian được lưu truyền từ xưa đến nay.

Theo đó, trong bài viết này, người viết thống nhất sử dụng luân chuyển các khái niệm truyện dân gian, truyện kể dân gian, truyện cổ, truyện cổ dân gian với cùng một nội hàm: là những sáng tác tự sự của văn học dân gian, bao gồm những truyện được ông cha từ đời xa xưa sáng tác và lưu truyền qua các thời đại như: truyện thần thoại, truyền thuyết, truyện cổ tích, truyện ngụ ngôn, truyện cười, sử thi.

2.1.2. Sự phù hợp giữa các thể loại truyện dân gian với trẻ 5 - 6 tuổi

Ngay từ khi chưa có sáng tác văn học dành riêng cho thiếu nhi thì truyện dân gian đã trở thành một món ăn tinh thần không thể thiếu của trẻ nhỏ. Mỗi thể loại truyện dân gian đều

có những đặc trưng riêng về nội dung và thi pháp thể hiện khiến trẻ em yêu thích. Trong các thể loại truyện dân gian, trẻ 5 - 6 tuổi có khả năng tiếp nhận được các thể loại như: thần thoại, truyền thuyết, cổ tích, ngụ ngôn dưới dạng lược kể với dung lượng và những tình tiết, nội dung phù hợp với khả năng tiếp nhận của lứa tuổi.

Bộ phận thần thoại về nguồn gốc vũ trụ, các hiện tượng tự nhiên, các loài sinh vật phù hợp với trẻ 5 - 6 tuổi. Bởi ở độ tuổi này, trẻ đã nhận thức, phân biệt được trời - đất, các hiện tượng tự nhiên gần gũi trong đời sống hàng ngày như nắng, mưa, gió, sấm, chớp, biển, sóng... và các loài vật gần gũi xung quanh như con chó, con gà, con vịt, con mèo... Trẻ tò mò muốn khám phá, tìm hiểu về những sự vật, hiện tượng đó bằng cách không ngừng đặt ra những câu hỏi Vì sao? Với cách giải thích ngây thơ và thế giới hình tượng thần phong phú, đẹp đẽ, lãng mạn, thần thoại đã thỏa mãn trí tò mò của trẻ với tâm đón nhận và vốn hiểu biết còn hạn chế.

Ngoài thần thoại, trẻ 5 - 6 tuổi cũng rất yêu thích truyền thuyết. Ở độ tuổi này, trẻ bắt đầu có ý niệm về quê hương, đất nước, có nhận thức về những vấn đề lịch sử, truyền thống. Truyền thuyết thường kể về những tấm gương anh hùng, có những hành động phi thường với những hình ảnh chiến trận hào hùng rất phù hợp với tâm lý tiếp nhận của trẻ, đặc biệt là những bé trai. Những nhân vật anh hùng cùng với những sự kiện lịch sử hào hùng giúp trẻ hình dung về chiến trận, lịch sử cha ông. Đó là những hình ảnh đẹp đẽ không chỉ góp phần giáo dục nhận thức về xã hội cho trẻ mà còn giáo dục trẻ những tình cảm thẩm mỹ trong sáng.

Trong số các thể loại truyện dân gian thì cổ tích là thể loại được trẻ mẫu giáo nói chung và trẻ 5 - 6 tuổi nói riêng yêu thích nhất bởi nội dung phản ánh rất phong phú và những nét thi pháp đặc biệt phù hợp với bản chất tuổi thơ. Cổ tích loài vật giải thích nguồn gốc, đặc tính, tên gọi... của con vật, cây cối rất phù hợp với bản tính tò mò, ham hiểu biết của trẻ về thế giới xung quanh. Cổ tích thể sự phản ánh hiện thực cuộc sống của người xưa. Đó là cuộc sống gia đình với những mâu thuẫn, xung đột anh - em, dì ghẻ - con chồng... những mảnh đời, số phận nghèo khổ, bất hạnh đối lập với cảnh sống giàu sang của những kẻ tàn ác bóc lột, góp phần mở rộng hiểu biết cho trẻ về xã hội xưa, khơi gợi ở trẻ những tình cảm đạo đức tốt đẹp. Hơn tất cả các thể loại khác của văn học dân gian, cổ tích đã xây dựng thành công một thế giới hiện thực trong mơ ước. Trong đó người lương thiện sẽ được hạnh phúc, kẻ ác sẽ bị trừng trị. Đó là thế giới chan hòa ánh sáng của lòng nhân ái, vị tha, tình yêu thương vô hạn. Điều này phù hợp với tâm lý lạc quan, yêu đời của trẻ thơ. Đặc biệt, tác giả dân gian đã xây dựng nhân vật, yếu tố thần kì phù hợp với bản chất lãng mạn của tuổi thơ. Các tuyến nhân vật rõ ràng rất dễ cho trẻ theo dõi, quan sát diễn biến câu chuyện. Cổ tích có kết cấu chặt chẽ theo thời gian tuyến tính nên trẻ dễ nhớ, dễ thuộc, dễ kể lại.

Trẻ 5 - 6 tuổi đã có khả năng tiếp nhận được truyện ngụ ngôn. Mỗi câu chuyện ngụ ngôn là một câu chuyện hoàn toàn tưởng tượng, ngắn gọn, thiên về lí trí và thường có yếu tố gây cười. Các nhân vật trong truyện thường được nhân cách hóa kết hợp với nhiều thủ pháp nghệ thuật khác như tưởng tượng, hư cấu, tượng trưng... với những hành động, việc làm có thể phi lí, không có thật. Những đặc điểm đó có sự tương đồng với đặc điểm tư duy, tâm lí của trẻ nhỏ. Các em thích tưởng tượng, thích hài hước. Đặc biệt, trẻ ở độ tuổi mẫu giáo lớn đã có những bước tiến rõ rệt về tư duy, tâm sinh lí so với độ tuổi trước. Chính vì vậy, các em đã có thể hiểu được ý nghĩa tường minh của mỗi câu chuyện. Qua lời kể của người lớn, các em theo dõi, ghi nhớ và kể lại cho nhau nghe một cách hồn nhiên.

Ở độ tuổi mầm non, do khả năng nhận thức và kinh nghiệm sống còn non nớt, sự cảm thụ tác phẩm văn học ở trẻ bị chi phối nhiều bởi yếu tố trực cảm và cảm xúc. Từ sự tham gia một cách trực tiếp, ngây thơ vào các sự kiện trong tác phẩm, trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi đã dần phân biệt được giữa hiện thực ngoài đời sống và hình tượng trong tác phẩm. Dưới sự hướng dẫn của giáo viên, trẻ hiểu được ý nghĩa tường minh của các truyện kể dân gian và bước đầu cảm nhận được một phần giá trị nghệ thuật của tác phẩm.

2.2. Biện pháp đàm thoại trong việc phát triển ngôn ngữ đối thoại cho trẻ 5 - 6 tuổi thông qua làm quen với truyện dân gian

2.2.1. Ngôn ngữ đối thoại và ngôn ngữ đối thoại của trẻ 5 - 6 tuổi

Ngôn ngữ đối thoại

Theo Nguyễn Xuân Khoa trong lời nói đối thoại (ngôn ngữ đối thoại) là một kiểu của lời nói mạch lạc. Đối thoại là câu chuyện giữa hai hay nhiều chủ thể nói năng với mục đích là hỏi về cái gì đó và đòi hỏi trả lời. *“Đối thoại về căn bản là lời nói hội thoại... bao gồm những phản ứng tương hỗ của hai cá nhân giao tiếp với nhau, các phản ứng tự phát một cách bình thường được xác định bởi hoàn cảnh hoặc lời nói của các người tham gia giao tiếp đối thoại”* [4; tr.59].

Ngôn ngữ đối thoại của trẻ 5 - 6 tuổi

Đối với trẻ mầm non nói chung và trẻ 5 - 6 tuổi nói riêng, ngôn ngữ đối thoại xuất hiện sớm, phổ biến và khá dễ cho trẻ học hỏi, giao tiếp bởi hàng ngày trẻ được tiếp xúc nhiều với ngôn ngữ đối thoại. Ngay từ khi lọt lòng, trẻ đã được tắm mình trong môi trường ngôn ngữ của dân tộc với dạng căn bản là hội thoại. Đó là những cuộc đối thoại giữa người lớn với nhau, đặc biệt sự giao lưu, tiếp xúc, tương tác giữa người lớn với trẻ phần lớn cũng là hội thoại.

Trẻ 5 - 6 tuổi có khả năng sử dụng ngôn ngữ khá thành thạo để giao tiếp, trò chuyện, hỏi đáp với người đối diện. Bởi độ tuổi này, phần lớn trẻ không còn nói ngọng, vốn từ của trẻ khá phong phú về số lượng và cơ cấu từ loại, trẻ nói được những câu đúng ngữ pháp và có thể diễn đạt câu dài hơn. Khả năng thể hiện ngữ điệu, cảm xúc trong lời nói của trẻ 5 - 6 tuổi khá đa dạng và phù hợp với ngữ cảnh cũng như nội dung biểu đạt. Kể chuyện dân gian cho trẻ nghe, đàm thoại với trẻ về nội dung tác phẩm là con đường giúp trẻ tiếp xúc với ngôn ngữ văn học, dạy trẻ lời nói đối thoại vừa chính xác vừa biểu cảm.

2.2.2. Biện pháp đàm thoại trong việc phát triển lời nói đối thoại cho trẻ mẫu giáo lớn thông qua làm quen với truyện dân gian

Mục đích, yêu cầu của việc sử dụng biện pháp đàm thoại trong giờ Văn học

Mục đích

Đàm thoại trong giờ Văn học ở trường mầm non là một cuộc trò chuyện, trao đổi giữa cô và trẻ được tiến hành nhờ hệ thống câu hỏi có chủ đích của cô nhằm giúp trẻ hiểu sâu sắc nội dung và nhớ tác phẩm văn học.

Sử dụng phương pháp đàm thoại trong giờ làm quen văn học ngoài việc giúp trẻ hiểu

tác phẩm văn học sâu hơn, hệ thống hơn, giúp trẻ nhớ tác phẩm văn học, phát huy tính tích cực hoạt động ở trẻ thì còn đặc biệt hữu ích trong việc phát triển lời nói mạch lạc ở trẻ. Bởi lẽ, khi giáo viên đặt câu hỏi, trẻ cần chú ý lắng nghe để hiểu câu hỏi của cô, rồi tiến hành các thao tác tư duy như suy nghĩ, tưởng tượng, tái tạo, trẻ cần lựa chọn từ ngữ, sắp xếp từ thành câu đúng và trả lời câu hỏi của cô. Có thể nói, đàm thoại là cơ hội tốt nhất để trẻ được lựa chọn và sử dụng từ. Mặt khác, trong quá trình đưa ra ý kiến của mình, trẻ được rèn luyện khả năng diễn đạt và tác phong tự tin, đồng dạng khi giao tiếp với người đối diện. Đàm thoại giúp phát triển ngôn ngữ đối thoại ở trẻ mầm non nói chung và trẻ mẫu giáo lớn nói riêng một cách tích cực nhất.

Yêu cầu

Khi sử dụng phương pháp đàm thoại, giáo viên cần chú ý những yêu cầu về hệ thống câu hỏi và yêu cầu về điều khiển đàm thoại để cuộc hỏi đáp diễn ra thuận lợi và đạt hiệu quả cao nhất.

Đối với hệ thống câu hỏi, giáo viên cần chú ý, đặt câu hỏi ngắn gọn, rõ ràng, dễ hiểu. Những câu hỏi cần có hệ thống, đi từ dễ đến khó, từ khái quát đến cụ thể. Đối với thể loại truyện dân gian, câu hỏi cần đi vào tình tiết chính, nhân vật chính với những hành động và lời nói cụ thể, để làm nổi rõ tính cách nhân vật, từ đó sáng tỏ nội dung tư tưởng tác phẩm. Câu hỏi đặt ra cần đảm bảo tính vừa sức với trẻ nhằm phát huy tối đa tính tích cực hoạt động ở trẻ. Để giúp trẻ nói đúng ngữ pháp, nói mạch lạc, câu hỏi của giáo viên cần phải định hướng cho trẻ mô hình câu trả lời đúng. Khi hỏi, giáo viên chú ý không nên hỏi nhiều vào những chi tiết vụn vặt khiến cho số lượng câu hỏi quá nhiều mà không khiến trẻ hiểu và nhớ được nội dung chính của tác phẩm. Một hệ thống câu hỏi hoàn chỉnh cần có câu hỏi tựa đề, câu hỏi về nội dung tác phẩm, câu hỏi về nghệ thuật tác phẩm và câu hỏi giáo dục. Tùy từng độ tuổi mẫu giáo mà giáo viên đặt ra số lượng câu hỏi sao cho phù hợp với khả năng tiếp nhận của trẻ, lại vừa bao quát được toàn bộ nội dung tác phẩm.

Trong quá trình điều khiển đàm thoại, giáo viên cần tổ chức sao cho mọi trẻ đều phải được tham gia vào cuộc trò chuyện, trong một không khí vui vẻ, cởi mở. Với những thủ thuật khác nhau nhằm thu hút sự chú ý của trẻ vào giờ học, giáo viên nhẹ nhàng, động viên, khuyến khích trẻ, biết cách gợi mở để trẻ trả lời đúng câu hỏi trong sự hài hòa giữa cô và trẻ. Giáo viên đặc biệt chú ý sửa sai các lỗi phát âm, dùng từ, diễn đạt ở trẻ nhằm giúp trẻ phát triển lời nói mạch lạc.

Đàm thoại trong giờ làm quen với truyện dân gian cho trẻ mẫu giáo lớn cũng cần đảm bảo những yêu cầu chung như trên đồng thời cần chú ý đến đặc trưng thể loại và nội dung tác phẩm để có một hệ thống câu hỏi phù hợp nhất và một cuộc đàm thoại thành công nhất.

Cách tiến hành

Đàm thoại đặc biệt có hiệu quả trong việc giúp trẻ phát triển ngôn ngữ đối thoại. Đàm thoại trong giờ Văn học ở trường mầm non được tiến hành dưới hình thức trò chơi, khiến trẻ hứng thú tiếp nhận tác phẩm. Sử dụng truyện dân gian cho trẻ 5 - 6 tuổi làm quen ở trường mầm non, không chỉ giúp chỉ phát triển nhận thức, đạo đức, thẩm mỹ mà còn giúp trẻ phát triển ngôn ngữ đối thoại hiệu quả.

Trong giờ Văn học, giáo viên tiến hành cho trẻ làm quen với truyện dân gian theo các bước sau:

Hoạt động 1: Gây hứng thú

Nội dung: Giáo viên dùng các thủ thuật để gây hứng thú, giới thiệu tác phẩm, hướng sự tập trung của trẻ vào giờ học. Có thể sử dụng các bài hát, chơi trò chơi, xem tranh ảnh, video...

Yêu cầu:

Gây hứng thú phải phù hợp với chủ đề và nội dung tác phẩm.

Gây hứng thú phải thực sự tạo được hứng thú cho trẻ.

Hoạt động 2: Hình thành kiến thức - kỹ năng mới

Nội dung:

Giáo viên giúp trẻ tiếp xúc với tác phẩm bằng cách đọc - kể diễn cảm tác phẩm cho trẻ nghe ít nhất 2 lần.

Giáo viên giúp trẻ hiểu tác phẩm bằng cách giảng nội dung tác phẩm, giảng từ khó và đàm thoại về nội dung tác phẩm.

Yêu cầu:

Khi đọc kể diễn cảm tác phẩm, giáo viên cần chú ý thể hiện đúng thanh điệu, ngữ điệu tác phẩm, cử chỉ điệu bộ; kết hợp sử dụng đồ dùng trực quan một cách khéo léo.

Khi giảng nội dung và giảng từ khó, giáo viên chú ý giảng rõ ràng, chính xác, dễ hiểu; khi đàm thoại, giáo viên cần đáp ứng yêu cầu về việc xây dựng hệ thống câu hỏi đàm thoại và điều khiển đàm thoại.

Hoạt động 3: Trải nghiệm

Nội dung: Giáo viên dạy trẻ thực hành đọc - kể diễn cảm lại tác phẩm văn học

Yêu cầu:

Trẻ thuộc tác phẩm.

Trẻ thể hiện đúng thanh điệu, ngữ điệu và cử chỉ điệu bộ khi đọc kể tác phẩm.

Hoạt động 4: Trò chơi

Nội dung: Giáo viên tổ chức cho trẻ chơi trò chơi củng cố, sáng tạo.

Yêu cầu: Trò chơi phải phù hợp với chủ đề và nội dung tác phẩm.

Như vậy, đàm thoại sẽ được tiến hành ở hoạt động 2 với mục đích giúp trẻ hiểu và nhớ nội dung tác phẩm. Thông qua đàm thoại, giáo viên chú ý định hướng phát triển lời nói đối thoại cho trẻ bằng hệ thống câu hỏi và cách thức điều khiển đàm thoại đáp ứng yêu cầu đã nêu ở mục 2.2.2. (a).

Ví dụ 1: Cho trẻ 5 - 6 tuổi làm quen với truyện “Sự tích Hồ Gươm”

Tác phẩm thuộc thể loại truyền thuyết lịch sử. Thông qua câu chuyện, trẻ được cung cấp hiểu biết về sự kiện Vua Lê Lợi trả gươm và nguồn gốc tên gọi Hồ Gươm - một địa danh ở Hà Nội. Trẻ được bồi đắp thêm tình yêu quê hương đất nước, quý trọng những gì mà lịch sử cha ông đã gây dựng nên. Bên cạnh đó, thông qua hoạt động đàm thoại giúp trẻ hiểu sâu sắc nội dung câu chuyện, giáo viên giúp trẻ phát triển ngôn ngữ đối thoại.

Dưới đây là dự kiến hệ thống câu hỏi và câu trả lời của trẻ trong hoạt động đàm thoại:

Hệ thống câu hỏi đàm thoại	Dự kiến câu trả lời của trẻ
Các con vừa nghe cô kể câu chuyện gì?	Cô vừa kể câu chuyện “Sự tích Hồ Gươm” ạ!
Truyện có những nhân vật nào?	Truyện có Vua Lê Lợi, Thần Kim Quy, các binh lính ạ!
Ai đã cầm quân nổi lên đánh giặc Minh?	Vua Lê Lợi cầm quân đánh giặc Minh ạ.
Vua Lê Lợi và nhân dân đã đánh giặc Minh như thế nào?	Vua Lê Lợi và nhân dân đã đánh giặc hết sức anh dũng.
Khi dạo chơi bên hồ, vua Lê Lợi gặp chuyện gì?	Vua Lê Lợi gặp Rùa Thần nổi lên đòi lại gươm báu.
Vì sao hồ Tả Vọng được đổi tên thành hồ Hoàn Kiếm?	Vì hồ Tả Vọng là nơi Vua Lê Lợi trả lại kiếm cho Rùa Thần.
Trong truyện, con yêu nhân vật nào nhất? Vì sao?	Trong truyện con yêu vua Lê Lợi nhất, vì vua đã đánh giặc cứu nước.

Hệ thống câu hỏi ngắn gọn, rõ ràng, phù hợp với nội dung câu chuyện giúp trẻ phát triển tư duy, nói đúng ngữ pháp, nói mạch lạc. Đặc biệt đây là cơ hội để trẻ lựa chọn và sử dụng từ trong giao tiếp với giáo viên. Không những thế, trẻ còn được rèn sự tự tin, mạnh dạn khi trả lời câu hỏi của cô. Cách thức đàm thoại có thể được tiến hành như trò chơi “Ô màu kì diệu”, “Ô số kì diệu”... trẻ hứng thú, khoảng cách giữa cô và trẻ được kéo gần hơn.

Ví dụ 2: Cho trẻ 5 - 6 tuổi làm quen với truyện “Cây khế”

Truyện thuộc thể loại cổ tích, đây là thể loại truyện dân gian được trẻ em yêu thích nhất. Làm quen với truyện, trẻ được đắm mình trong thế giới bàng bạc của cổ tích với những ước mơ bình dị và với một kết thúc có hậu viên mãn. Câu chuyện “Ăn khế trả vàng” để lại dấu ấn với trẻ về một người em tuy nghèo nhưng tốt bụng và do đó đã nhận lại được kết cục giàu sang theo đúng mơ ước của nhân dân. Ngược lại, người anh tham lam nên đã bị trừng trị thích đáng. Sau khi gây hứng thú dẫn dắt trẻ vào nội dung câu chuyện, giáo viên kể chuyện diễn cảm cho trẻ nghe (có sử dụng đồ dùng trực quan) giúp trẻ tiếp xúc với tác phẩm. Để giúp trẻ hiểu nội dung câu chuyện, giáo viên tiến hành giảng từ khó và đàm thoại về tác phẩm. Cuộc hỏi đáp giữa cô và trẻ được tiến hành như một trò chơi. Cô có thể cho trẻ chơi trò “lượm khế trên cành”. Cô chuẩn bị những quả khế (được làm từ giấy màu) treo trên cành cây (có thể là cây trực quan cũng có thể là cây thật trong lớp). Trẻ xung phong lên hái khế, mỗi trái khế là một câu hỏi của cô về nội dung câu chuyện.

Gợi ý hệ thống câu hỏi đàm thoại

Hệ thống câu hỏi	Dự kiến trả lời của trẻ
Cô vừa kể cho các con nghe câu chuyện gì?	Cô vừa kể chuyện “Cây khế” ạ.
Truyện có những nhân vật nào?	Truyện có người anh, người em và chim phượng hoàng ạ.
Người anh chia gia tài như thế nào?	Người anh lấy hết của cải chỉ để lại cho em mảnh vườn và một cây khế.
Chuyện gì xảy ra với cây khế của người em?	Cây khế của người em sai trĩu quả.
Vì sao người em trở nên giàu có?	Có con chim lạ ăn khế của người em và trả vàng cho người em.

Thấy người em giàu có, người anh đã làm gì?	Người anh đổi lại mảnh vườn và cây khế với người em.
Vì sao người anh bị rơi xuống biển?	Vì người anh tham lam, may túi 12 gang, chõ vàng nặng quá, chim không chõ nổi.
Trong truyện, con thích nhân vật nào nhất? Vì sao?	Con thích người em vì người em hiền lành, tốt bụng.

Cuộc chơi vui vẻ, với sự khéo léo trong điều khiển đàm thoại của giáo viên, trẻ hứng thú tham gia hỏi - đáp, qua đó được rèn luyện sự tự tin, mạnh dạn khi giao tiếp, trẻ biết cách đối đáp mạch lạc, rõ ràng. Có thể nói, những cuộc đàm thoại trong giờ Văn học như thế này là tiền đề, là những viên gạch đầu tiên xây dựng nền móng ngôn ngữ cho trẻ vào đời, tự tin trong giao tiếp.

Ví dụ 3: Cho trẻ 5 - 6 tuổi làm quen với truyện “Thần trụ trời”

Đây là câu chuyện thuộc thể loại Thần thoại dân gian. Thần thoại dân gian nói chung và “Thần trụ trời” nói riêng hấp dẫn trẻ nhỏ bởi hình tượng và việc làm kì vĩ của các vị thần gắn với những hiện tượng thiên nhiên gần gũi xung quanh bé. Bằng trí tưởng tượng của mình, nhân dân đã sáng tạo nên hình tượng thần vừa lớn lao vừa mang hơi thở cuộc sống. Cho trẻ làm quen với thể loại thần thoại vừa phù hợp với bản chất lãng mạn của tuổi thơ, bước đầu cho trẻ cảm nhận về việc giải thích thế giới tự nhiên của người xưa, vừa giúp trẻ phát triển ngôn ngữ mạch lạc một cách tự nhiên nhất.

Sau khi gây hứng thú dẫn dắt trẻ vào bài mới, giáo viên kể chuyện diễn cảm cho trẻ nghe (kết hợp sử dụng đồ dùng trực quan) giúp trẻ tiếp xúc với tác phẩm. Giáo viên giúp trẻ hiểu sâu hơn về nội dung tác phẩm bằng cách đàm thoại. Với một hệ thống câu hỏi phù hợp, trẻ vừa được hiểu sâu nhớ lâu tác phẩm, vừa được phát triển ngôn ngữ mạch lạc đối thoại.

Hệ thống câu hỏi	Dự kiến trẻ trả lời
Cô vừa kể cho các con nghe câu chuyện gì?	Cô vừa kể chuyện “Cây tre trăm đốt” ạ.
Truyện có những nhân vật nào?	Truyện có anh nông dân, lão nhà giàu và ông Bụt ạ.
Anh nông dân đã làm việc cho lão nhà giàu như thế nào?	Anh nông dân đã làm việc cho lão nhà giàu rất vất vả.
Lão nhà giàu đã lừa anh nông dân như thế nào?	Lão nhà giàu lừa anh nông dân tìm được cây tre trăm đốt thì sẽ gả con gái cho.
Ai đã giúp anh nông dân tìm được cây tre trăm đốt?	Ông Bụt đã giúp anh nông dân tìm được cây tre trăm đốt.
Lão nhà giàu đã bị trừng phạt ra sao?	Lão nhà giàu bị anh nông dân đợc thần chú cho dính vào cây tre trăm đốt.
Con thích nhân vật nào nhất? Vì sao?	Con thích anh nông dân nhất, vì anh tốt bụng.

3. KẾT LUẬN

Như vậy, với những đặc trưng thể loại khác nhau, truyện dân gian thu hút trẻ theo những cách đặc biệt khác nhau. Đó vừa là kho tri thức vô tận mà nhân dân lao động đã đúc

kết nên, vừa là phương tiện để giáo dục ngôn ngữ nói chung và ngôn ngữ mạch lạc cho trẻ nói riêng hết sức đặc dụng.

Đối thoại là hình thức giao tiếp ngôn ngữ đầu tiên và phổ biến nhất ở trẻ mầm non nói chung và trẻ 5 - 6 tuổi nói riêng. Phát triển ngôn ngữ đối thoại nhằm phát triển ngôn ngữ mạch lạc cho trẻ 5 - 6 tuổi ở trường mầm non có thể bằng nhiều cách, dưới nhiều hình thức khác nhau, song bằng biện pháp đàm thoại thông qua giờ học cho trẻ làm quen với truyện dân gian là biện pháp và hình thức quan trọng và hiệu quả nhất.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Chu Xuân Diên (1998), *Văn hóa dân gian, mấy vấn đề phương pháp luận và nghiên cứu thể loại*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
- [2] Nguyễn Xuân Khoa (2004), *Phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ mẫu giáo*, Nxb. Đại học Sư phạm Hà Nội, Hà Nội.
- [3] Lã Thị Bắc Lý, Lê Thị Ánh Tuyết (2009), *Phương pháp cho trẻ mầm non làm quen với tác phẩm văn học*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
- [4] Bùi Mạnh Nhị (2000), *Văn học dân gian những tác phẩm chọn lọc*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
- [5] Hoàng Phê (2014), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb. Đà Nẵng, Trung tâm từ điển học, Đà Nẵng.
- [6] Hoàng Tiến Tựu (2001), *Văn học dân gian Việt Nam*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.

CONVERSATION IN DEVELOPING CONVERSATIONAL LANGUAGE FOR 5 - 6 YEARS OLD CHILDREN IN THE FOLKTALE FAMILIARIZING ACTIVITIES

Nguyen Thi Mai Huong, Mai Thi Xuan

ABSTRACT

Conversation is an important measure that not only helps children understand the work of literature deeply and systematically, promoting their activeness, but also gives the best opportunity to help children develop their conversational skills. The article uses folktales as a expediency and dialogue as a specific measure to help children aged 5 - 6 years develop conversational language. Of which, the author has outlined a way of understanding their conversational skills folktales as a basis, pointing out the appropriateness between genres of folktales with children 5 - 6 years old. At the same time, the purpose, requirements and methods of using conversational methods are pointed out to develop dialogue language for 5 - 6 year old children in familiarizing themselves with folktales.

Keywords: 5 - 6 years old, conversation, conversational language, folktables.

* Ngày nộp bài: 24/10/2022; Ngày gửi phản biện: 15/11/2022; Ngày duyệt đăng: 28/2/2023

* Bài báo là kết quả nghiên cứu từ đề tài cấp cơ sở, Mã số đề tài ĐT-2021-29 của Trường Đại học Hồng Đức